

Mannen bakom blixtlåset

Berättelse

Gideon Sundbäck föddes 1880 på en liten gård i Ödestugu i Småland. Familjen levde av jordbruk, men Gideon var mer intresserad av teknik och maskiner än av åkrar och djur. Eftersom han ville bli ingenjör reste han som ung man till Tyskland, där han tog sin examen 1903. Två år senare flyttade han vidare till USA, ett land som lockade många svenskar vid den här tiden.

I USA fick han arbete på ett företag som tillverkade en tidig sorts knäppning. Den fungerade dåligt och gick ofta sönder, vilket gjorde att många kunder var missnöjda. Gideon var skicklig, och han gifte sig dessutom med chefens dotter Elvira. Det dröjde inte länge innan han blev chefskonstruktör på företaget.

Men 1911 hände något tragiskt. Elvira dog, bara 23 år gammal. Gideon var förkrossad. För att orka med sorgen arbetade han ännu hårdare än förut. Han bestämde sig för att lösa problemet med knäppningen en gång för alla.

Efter mycket tänkande kom han på en helt ny idé. I stället för krokar konstruerade han små tänder som greppade in i varandra, två rader som låstes ihop när man drog. År 1913 fick han patent på sin första version. Några år senare, 1917, fick han patent på en ännu bättre modell som kallades "Hookless No. 2". Det var i praktiken det moderna blixtlåset, ungefär likadant som det vi använder i dag.

Sundbäck nöjde sig inte med själva uppfinningen. Han byggde också maskinerna som kunde tillverka blixtlås snabbt och billigt. Det var minst lika viktigt, eftersom en bra idé inte hjälper om man inte kan göra många exemplar av den. Tack vare hans maskiner kunde blixtlåset spridas över hela världen.

I början var folk skeptiska, men sedan började kläder, väskor, skor och stövlar få blixtlås. I dag finns det i nästan varje garderob. Trots att Sundbäck blev en känd uppfinnare levde han ganska enkelt. Han fick flera utmärkelser för sitt arbete och dog i USA 1954. Långt efter hans död, 2006, valdes han in i den amerikanska uppfinnarnas hall of fame. Få svenskar har påverkat vår vardag så mycket som mannen från den lilla gården i Småland.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
jordbruk	att odla på åkrar och ha djur
ingenjör	person som arbetar med teknik och maskiner
emigrera / flytta vidare	flytta till ett annat land för att bo där
knäppning	något man stänger kläder med, till exempel knappar
missnöjd	inte nöjd, besviken

ORD	FÖRKLARING
chefskonstruktör	den som leder arbetet med att rita och bygga något
förkrossad	väldigt ledsen
patent	en rättighet att ensam få sälja sin uppfinning
greppa in i varandra	hålla fast i varandra
skeptisk	tveksam, tror inte riktigt på något
utmärkelse	ett pris man får för något bra man gjort
spridas	komma till många olika platser

Läsförståelsefrågor

1. Varför reste Gideon till Tyskland som ung man?
 1. Han ville hälsa på släktingar.
 2. Han ville utbilda sig till ingenjör.
 3. Han ville köpa en gård.
2. Vad var problemet med den tidiga knäppningen på företaget?
 1. Den var alldeles för dyr.
 2. Den gick ofta sönder och fungerade dåligt.
 3. Den fanns bara i en färg.
3. Hur fungerar Sundbäcks lösning?
 1. Två rader med små tänder låses ihop när man drar.
 2. En rad med krokar fästs i tyget.
 3. Magneter håller ihop de två sidorna.
4. Vad gjorde Sundbäck förutom själva uppfinningen, som var minst lika viktigt?
 1. Han öppnade en klädaffär.
 2. Han byggde maskiner som kunde tillverka blixtlås snabbt och billigt.
 3. Han skrev en bok om sitt liv.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Sundbäck växte upp i en familj som levde av jordbruk.
 2. Hans hustru Elvira blev över 80 år gammal.
 3. Sundbäck hade syskon som också blev uppfinnare.
6. Varför arbetade Gideon ännu hårdare efter 1911? (öppen fråga)
7. Texten säger att "en bra idé inte hjälper om man inte kan göra många exemplar av den". Vad menas med det? (inferens)
8. Varför kan man säga att Sundbäck har påverkat vår vardag mycket? (öppen fråga)

Facit

1. b
2. b
3. a
4. b
5. 1. ja b) nej c) det står inte i texten
6. Exempel på svar: Hans hustru Elvira hade dött, och han ville glömma sorgen genom att arbeta hårt och lösa problemet med knäppningen.
7. Exempel på svar: Man kan inte sälja en uppfinning till många människor om man inte kan tillverka den i stora mängder. Därför var Sundbäcks maskiner lika viktiga som själva idén.
8. Exempel på svar: Blixtlås finns i nästan alla jackor, väskor, skor och byxor, så vi använder hans uppfinning varje dag.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten passar bra för att prata om uppfinningar, emigration och om hur idéer blir verklighet. Tema: teknik, uthållighet och svenskar i världen. Fråga 7 tränar inferens kring varför massproduktion betyder lika mycket som själva uppfinningen.

Diskussionsfrågor

- Vilken uppfinning tycker du har förändrat din vardag mest? Varför?
- Sundbäck flyttade till ett annat land för att förverkliga sina drömmar. Vilka för- och nackdelar finns det med att flytta utomlands?
- Tror du att det är idén eller hårt arbete som är viktigast för att lyckas? Motivera.
- **Skriv (5 meningar):** Beskriv en sak i ditt hem som har ett blixtlås. Hur skulle livet vara utan blixtlås?

Källor och faktagranskning

- Gideon Sundbäck – Wikipedia (svenska): https://sv.wikipedia.org/wiki/Gideon_Sundbäck
- Gideon Sundback – Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Gideon_Sundback
- National Inventors Hall of Fame: <https://www.invent.org/inductees/gideon-sundback>
- Svenskt Uppfinnaremuseum: <http://svensktuppfinnaremuseum.se/gideon-sundback-det-moderna-blixtlasets-fader/>
- Ingenium Canada – Inventor of the First Modern Zipper: <https://ingeniumcanada.org/channel/innovation/otto-frederick-gideon-sundback-inventor-first-modern-zipper>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Otto Fredrik Gideon Sundbäck föddes 24 april 1880 på Sonarps gård i Ödestugu socken (Småland) och dog 21 juni 1954 i Meadville, Pennsylvania, USA. Han tog ingenjörsexamen i Tyskland (Bingen am Rhein) 1903 och emigrerade till USA 1905. Han gifte sig 1909 med Elvira Aronson, som dog 1911. Han blev chefskonstruktör på företaget i Hoboken, New Jersey, och tog patent på blixtlåset 'Hookless No. 1' 1913 och det moderna 'Hookless No. 2' (patent 1917). Han valdes in i National Inventors Hall of Fame 2006. Osäkerhet: olika källor anger ibland

att han först studerade elektroteknik; någon källa nämner Pittsburgh som första arbetsort. Dessa detaljer har förenklats i texterna. Bilden är public domain (omkring 1920).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.